

Dansk Infanteri 1864

MENIG FRA
18. LINIEINFAN-
TERIREGIMENT

Sten Boye Paulsen

Den danske soldat anno 1864

Uniform og udrustning

De jenser, der drog i krig i 1864, var uniformeret efter et munderingsreglement af 1842. Dog var der i 1848 og 55 sket visse ændringer med hensyn til farver og snit.

Munderingen skulle bestå af følgende:

- 1 munderingskjole - siden 1848 mørkeblå våbenfrakke
- 1 par kirsejsbukser
- 1 felthue
- 1 chakot (speciel hovedbeklædning,
- 1 par bælgyanter
- 1 overkjole - i 1848 erstattet af en feltkappe

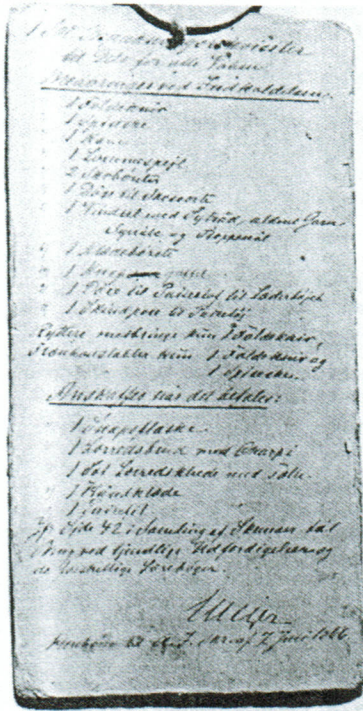
Lidt mere udførlig er følgende uddrag af menig Peter Hansen Clausens afregningssbog. Den siger, at "Så længe han er i tjenesten tilkommer han":

- a) Armatur og Lædertøj: Gevær med tilbehør.
- b) Fåklædning:
  - 1 Chakot
  - 1 Munderingskjole
  - 1 Baistroje
  - 1 Felthue
  - 1 Par Klædes Buxer
  - 1 Par Ravndugs Buxer
  - 1 Par do Støvletter
  - 1 Tornyster
  - 1 Brødpose
  - 1 Sæt Tornysterrequisitter
  - 1 Par Vagtvanter
- c) Tractement:
  - Daglig 12 Sk.r.S
  - Hver 5te Dag 1 Brød
  - Aarlig 2 rbd r.S. Douceurpenge.
  - Daglig 2 1/5 S r.S. i Undermunderingsgodtgørelse.

Våbenfrakken, der blev indført i 1848, var toradet, mørkeblå og med rødt kravespejl, bukserne var af lyseblå kirsej. I 1848-50 blev det sædvane at smøge bukserne op i dårligt vejr, en skik der har holdt sig lige op til vore dage, og som er et typisk kendetegn for den danske soldat.

I 1848 indførtes lyseblå felthue, men de blev i 1858 udskiftet med en mørkeblå, hvis eneste udsmykning var en klædeskokarde. Chakoten blev i 1864 kun båret af 18. linieinfanteriregiment, og den bortfaldt helt efter krigen.

1 sæt bepakningsrekvisiter
til dels for alle våben.

Medbringes ved indkaldelsen

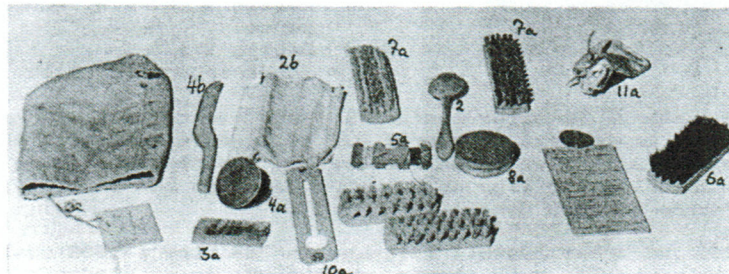
- 1) 1 foldekniv
- 2) 1 spiseske
- 3) 1 kam
- 4) 1 lommespejl
- 7) 2 skobørster
- 8) 1 dåse til skosvæerte
- 5) 1 vindel med systråd, uldent garn
synåle og stoppenål
- 6) 1 klædebørste
- 10) 1 knappaffel
- 9) 1 dåse til pudsestof til lædertojet.
- 11) 1 skindpose til pudsetøj

Ryttere medbringe kun 1 foldekniv
Trækonstabler kun 1 foldekniv og
1 spiseske

Anskaffes når det befales

- 1) 1 snapseflaske
- 2) 1 lærredsbind med charpi
- 3) 1 sæt lærredsklude med tælle
- 5) 1 håndklæde
- 4) 1 pudsefil

Jfr. side 42 i samling af skemaer til
brug ved tjenstlige udfærdigelser og
de forskellige læreboøger

Kappen nåede under 1864-krigen at vinde en umådelig popularitet. Den var simpelthen uundværlig om vinteren. Den model, der brugtes ved krigens begyndelse, blev indført i 1848, men ved slutningen af krigen 1848 var flere typer i brug.

Først i 1852 fik man indført en ensartet model i mørkegråt. Det viste sig dog, at den ikke var helt tilfredsstillende med hensyn til størrelse og navnlig stoffets kvalitet..

En række forsøg førte til, at man i 1859 indførte en ny type af mørkegråt næsten sort stof. Kraven kunne slås op og knappes sammen. Desuden havde man givet den så megen vidde, at den kunne bæres uden på udrustningen. Var kappen ikke i brug, blev den båret sammenrullet i hesteskofacon over tornysterets overkant og sider.

På grund af stofmangel under krigen 1864 opstod der adskillige modeller under krigen. En af de mest afvigende var en model lavet af lyseblåt buksestof i mangel af bedre. Bærerne fik tilnavnet "Forglemmigejer", den lyse farve siges at have været et yndet mål for fjendens kugler.

Fodtøjet skulle det indkaldte mandskab selv medbringe og vedligeholde.

Med hensyn til udrustningen skete der i tiden 1848-64 også forandringer. Den feltmæssige udrustning var blevet øget. Man var nødt til at indføre et ny bæringssystem for at opnå en bedre fordeling af vægten.

Hele oppakningssystemet, der blev indført i årene 1850-52 bestod af:

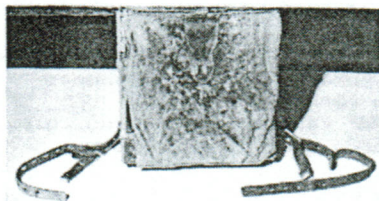
Et livgehæng (livrem), der allerede i 1855 blev udskiftet med en ny model.

Patrontaske, sabel og bajonet, der hidtil havde været båret i remme over skulderen, blev nu anbragt i livgehængen. Patrontaskerne anbragtes ved hjælp af to sløjfer på hver sin side af spændet. Sabel og bajonet skulle sidde i en på livgehængen påsyet taske.

Et sælskindstornyster - af hvilket der fandtes flere modeller, som blev taget i anvendelse under 64-krigen - med tilhørende remme og spænder, hørte også til udrustningen. Om tornysterets anbringelse er ingen faste retningslinier, men det anbefales dog at livgehængen spændes så stramt som muligt, så tornysteret, der er spændt fast i det, ikke glider for langt ned på ryggen og derved kommer til at sidde ubekvemt.

Foruden at tornysteret indeholder reserveammunition "er Tornysteren Opbevaringsstedet for de Klædningsager og Rekvizitter, som Infanteristen behøver til Vedligeholdelsen af Sundhed og Reenlighed, og som infanteristen efter sin private Livsstilling kan have været vant til". Der er som følge heraf kun givet retningslinier for, hvad tornysteret kan indeholde:

- Reserveammunition
- Reservefænghætter i en blikdåse
- Evt. forbindingsbind (Charpi, plukket lærred til sårforbinding, det medførte, at der som regel gik betændelse i såret).
- Strømper eller sokker
- Sko eller støvler i specielle skolommer.
- 1 a 2 skjorter
- 1 par lærredsbenklæder

Desuden:

Tørklæder, halsbind, kraver, syredskaber af alle slags, barbergrejer, mørke- og lyseblå tøjlapper, såler og flicker, skyldbog og en klædestrøje.

I den ene af tornysterets sidelommer skulle føres:

Børster og kamme, pudsegrejer; kosmørelse i en dåse, pudseklude og trippelse (metalpudsecreme), blår og klude samt hvad der ellers kunne blive plads til med undtagelse af madvarer.

I den anden sidelomme skulle være:

Pistolnøglen, fjederhagen eller fjederklemme, stiftudslåer, kradsler og evt. kugletrækker.

Nu var det jo ikke nok, at den rent kampmæssige udrustning var i orden, for som et godt gammelt ordsprog siger: "Uden mad og drikke duer helten ikke".

Til den daglige forplejning havde infanteristen en brødpose. Den var oprindeligt hvid, men skiftede til grå i 1852. Fra 1859 blev den forsynet med et overtræk af sort olieret lærred. Brødposen blev båret i en rem over højre skulder på venstre side under sidevåbenet. Den skulle indeholde ske og kniv, brød til 1-2 dage "samt de fødemidler, hvormed infanteristen måtte være forsynet".

I tiden 1844-84 fandtes ikke nogen form for enmandskogekedel i nogen dansk soldats feltudrustning på grund af materialemanget. Når der med store mellemrum blev serveret varm mad - suppe eller grød blev den tilberedt og serveret i 10-mandskogekar. Så sad man ellers med hver sin ske og langede til grødfadet, ganske som man var vant til det hjemmefra.

Feltflasken blev båret i en snor over højre skulder over den øvrige udrustning. Den var af glas med overtræk af ufarvet læder. Den var beregnet til "hvad infanteristen måtte have af drikkevarer" - og ikke som i dag, hvor den kun må indeholde vand! Feltflasken var i øvrigt et yndet bytte for prøjserne i 1864, da de ikke selv havde feltflasker. Foruden feltflasken fandtes også en snapseflaske af glas i forskellige modeller.

Under krigen 1864 foretoges mange improvisationer af uniform og udrustning, bl.a. med tilføjelse af private effekter. Navnt er allerede de lyseblå kapper, men også tornysteret fandtes i mange modeller. Langskaftede støvler godkendtes, skønt det var befalet med kortskaftede. Halstørklæder i alle regnbuens farver blev brugt til beskyttelse mod kulden.

Bevæbning

I tiden op til og efter 2. slesvigske krig skete der en rivende udvikling med hensyn til håndskydevåben. Det største spring skete med opfindelsen af perkussionslåsen: I stedet for, at et fyrtøj antændte en fængladning, der igen antændte den egentlige krudtladning, anvendtes i perkussionslåsen et knaldpulver, der antændte krudtladningen.

Det var et stort fremskridt, og endnu nemmere blev det, da man fandt på at anbringe knaldsatsen i en fænghatte af kobberblik. Den blev sat ned over et lille rør, pistonen, der ved antændelsen førte stikflammen ned til den egentlige krudtladning. Ydermere var man i den heldige situation, at flintelåsegeværer var meget nemme at omdanne til geværer med perkussionslås.

Fordelen var ikke alene den, at antændelsen var sikrere end ved flintlåsen, men skydningen blev også mere sikker, da man fik nøjagtig samme krudtladning til hvert skud.

En anden opfindelse, - der kom til at volde vanskeligheder i forbindelse med forladegeværer - var riffelgangene i løbet. Ideen var god nok; projektilet roterede under flugten. Man opnåede derved større træfsikkerhed, men skulle kuglen have tilstrækkelig størrelse til at riffelgangene kunne udnyttes, kunne det kun med vanskelighed presses ned i bunden af løbet.

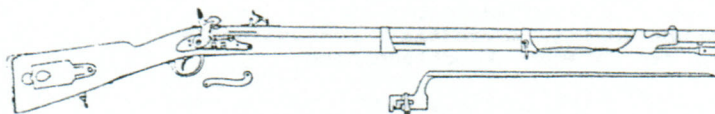
Problemet blev løst omend ikke tilfredsstillende af franskmanden Thouvenin: I bunden af løbet anbragtes en kraftig ståltap om hvilken krudtet lejrede sig. Projektilet fulgte efter og blev ved hjælp af ladestokken, der havde en fordybning, som passede til projektilets spids, presset ud mod løbets sider.

Tapriflen var dog meget svær at lade rigtigt. Stodte man for hårdt eller for svagt med ladestokken, kunne det give mærkbare forskelle på skydningen og dermed træfsikkerheden. Disse ulemper opvejedes dog af den kendsgerning, at hvor den glatløbende musket kunne skyde 200 alen, kunne tapriflen skyde 600 alen, og det endda med langt større ildvirkning. Det viste sig dog senere, at begejstringen for tapriflen dæmpedes noget: Den var meget svær at gøre ren omkring tappen, og der var tendens til ødelæggende rustdannelse i løbets kammerende.

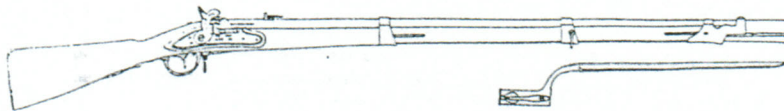
Først i 1849 opfandt franskmændene Minie selvforceringsprojektilet. Det havde bagtil en fordybning således, at krudtgassens tryk pressede projektilets sider ud i riffelgangene. Fordelene ved Minie-riflen sammenlignet med tapriflen var:

- 1) Den var nemmere at holde ren
  - 2) Den var lettere at lade, idet projektilet blot skulle presses ned ovenpå krudtladningen.
- En heller ikke uvæsentlig fordel var, at det var betydeligt billigere at oprifle et glatløbet gevær til selvforceringsprojektiler end at omdanne det til taprifler.

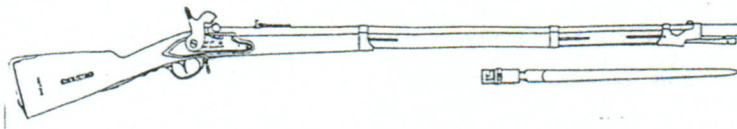
Da krigen brød ud i 1864, havde man inden for infanteriet ikke mindre end 6 forskellige geværer, der alle var forladere.

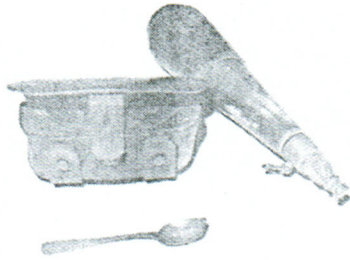
1. Tapriffel M/48 kaliber 16,9 mm
2. Tapriffel af dansk riffelmusket, kaliber 16,9 mm
3. Suhler tapriffel M/1854 kaliber 16,9 mm

4. Minieriffel af dansk M/1828 kaliber 17,8 mm

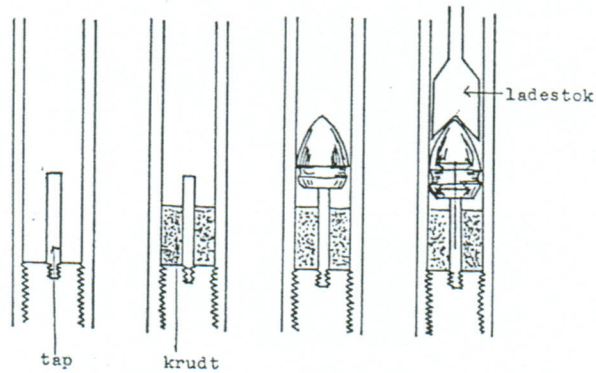
5. Minieriffel af fransk M/1822 kaliber 17,8 mm.
6. Minieriffel af fransk M/1840 kaliber 17,8 mm

Til samtlige geværtypen hørte en döllebajonet. Hver soldat var, alt efter hvilket gevær han var bevåbnet med, udstyret med: 36-40 stk. fånghætter, ca. 30 patroner og krudtlådninger til samme. Ovenstående blev båret i patrontaskerne. Derudover kom reserveammunitiionen, der førtes i tornysteret.

Sidevåben, sabel og hirschfånger, kom ikke til at spille nogen afgørende krigsmæssig rolle i 1864. Kun for rytteriet var de af praktisk værdi. Det var da også kun her, man tillagde dem nogen taktisk betydning. Blandt dem af infanteriet styrker, der deltog i krigen, var liniebataljonerne udstyret med en tysk hirschfånger, hvis officielle danske betegnelse var: Sidevåben for fodfolk M/1854. Krigsreserven og forstærkningen var bevåbnet med forskellige ældre sidevåbensmodeller.

Ladning af tapriffel

- 1) Krudtet holdes i løbet og læjrer sig omkring tappen.
- 2) Projektilet puttes ned i løbet.
- 3) Med ladestokken presses projektilet mod tappen og udvides derved så meget, at riffelgangene udnyttes.

Gennemsavet Minieriffel
- Tapriffel

